

LITURGIJSKE MISLI IZ »DUHOVNOG DNEVNIKA« KARD. BEE

Poznati katolički odvjetnik i nekadašnji generalni direktor organizacije UNESCO, Vittorio Veronese, čuo je od pape Ivana XXIII., oko dva mjeseca prije njegove smrti, ove riječi: »Zamislite kako mi je veliku milost iskazao Gospodin da sam otkrio kardinala Bea!«

Sigurno će biti Bogu zahvalan i svaki onaj tko se udubi u »Duhovni dnevnik« toga velikog kardinala naših dana. Ove godine je sjemenište u Zagrebu (Fratrovac 38), koje nosi njegovo ime, izdalo na hrvatskom jeziku kako ga je na njemačkom priredio njegov dugogodišnji tajnik, naš isusovac o. Stjepan Schmidt.

Priredivač lijepo završava knjigu: »Nakon pogrebne svečanosti koja je u Sv. Petru održana za kardinala, primio je papa Pavao VI. velik broj istaknutih predstavnika koji su prisustvovali toj svečanosti u ime nekatoličkih Crkava i crkvenih zajednica. Tom prigodom on je između ostalog rekao: 'Moramo smatrati da je kardinal Bea uvijek prisutan među nama'. I u ovim Bilješkama kardinal je prisutan svojom riječi i svojim životom s Kristom u Bogu. Ovo što on piše djeluje to snažnije jer to nije pisano za druge. Ovdje možemo prisustvovati onom najdubljem i najsvetijem što čovjek uopće ima: njegovu razgovoru s Bogom«. Veliki je dakle Božji dar našem naraštaju što su nam na raspolaganju duhovni dnevnici dviju markantnih crkvenih ličnosti: pape Ivana XXIII. (čije hrvatsko izdanje još čekamo, makar u izvacima) i njegova bliskog suradnika kard. Bee.

Neka drugi traže i ističu u tom duhovnom rudniku razne vrline i pothvate opće priznatog biblijskog stručnjaka, dugogodišnjeg ispovjednika Pija XII. i glavnog vođe ekumenskih nastojanja u koncilskoj i pokoncilskoj Crkvi. Nije tu teško pronaći nenamještenu redovničku poniznost i iskrenu skromnost, neobičnu privrženost Ignacijevoj duhovnosti i upornu ustrajnost u njezinim načelima i vježbama, ogromnu učenjačku radinost i njemačku točnost, mnogobrojna znanstvena djela s biblijskog i ekumenskog područja, zapažena predavanja i važna putovanja da posluži Crkvi i svijetu, više od svega sjedinjenje s Kristom i služenje Crkvi i papi, načelost u važnim i popustljivost u manje važnim stvarima, shvaćanje ljudskih slabosti i strpljivo općenje sa svima, vršenje svih dužnosti do kraja unatoč velikim poteškoćama i visokim godinama.

Na nama je da se ovdje barem kratko zaustavimo na mislima »Duhovnog dnevnika« koje nam govore koliko je kard. Bea shvaćao liturgiju i dosljedno od nje živio. Poznato je da je on uvelike sudjelovao kod suvremene liturgijske obnove, posebno od kada je zapažen njegov referat

na liturgijsko-pastoralnom kongresu u Asizu 1956. god. Malo je tko kao on uviđao i proživljavao istinsku povezanost Božje riječi i euharistijskog otajstva. Kao takav bitno je sudjelovao u radu koncilске komisije za liturgiju i »Vijeća za provedbu saborske Uredbe o bogoslužju«. Njemu su Biblija i liturgija bile zaista dva najsnažnija krila za let Bogu po Kristu.

O. Schmidt je u posebnim poglavljima drugog dijela knjige (»Kristov sluga i upravitelj Božjih tajni« i »Kristov sluga u Presvetoj Euharistiji«) povezoao glavne kardinalove misli o tom predmetu. Mi ih ovdje iznosimo za razmišljanje svrstavši ih prema predmetima, ali bez ikakva dodatka i tumačenja, onako kako ih je kard. Bea zapisao u svojim duhovnim vježbama kroz zadnjih deset godina svoga života.

Usmjerenje i zadaća života

»**Moja zadaća.** Ako sam već dosad bio dužan da unapređujem Božju slavu, onda to pogotovu moram činiti na ovom sadašnjem položaju, na kojem se nalazim jedino zbog Božjih interesa. Moram mu, dakle, potpuno pripadati. 'Njemu', a to znači Crkvi, po kojoj i u kojoj dolazi Bogu sva slava 'po Gospodinu našem Isusu Kristu'. Crkva prinosi Bogu moje slavljenje Boga; ona je mistično Kristovo tijelo te, prema tome, u nekom smislu i samoga Boga. I tako su čitav moj rad, sve patnje, sve moljenje po Crkvi upravljeni k Bogu. Ne mogu zapravo nikad 'privatno' moliti; uvijek moli živi dio tijela Kristova te, prema tome, sam Krist. To daje mojoj molitvi izvanredno posvećenje i dostojanstvo, no to je za mene također opomena da uvijek molim na dostojan način, ne površno i rastreseno« (66—7).

»**Moje služenje** je Kristovo služenje: ne jednostavno ispunjavanje Božje volje, nego ispunjavanje povezano sa žrtvom i patnjom, štoviše, žrtvovanje samoga sebe, kao što je Spasitelj žrtvovao samoga sebe ('evo dolazim', 'dao si mi tijelo') i kao što je 'službenica Gospodnja' (Lk 1, 38) samu sebe žrtvovala ('neka bude'). Kao svećenik smijem osim toga da prinosim pred lice nebeskog Oca žrtvu svih drugih, dapače i samu Spasiteljevu žrtvu. Sve to znači za moj način mišljenja i djelovanja riječ 'u Kristu'« (67—8).

»**Životni program.** (...). U svom duhovnom životu moram gajiti to unutrašnje, nadnaravno shvaćanje, čuvajući se da se ne gubim u vanjštini. Prije svega se moram pobrinuti da mi vanjske stvari ne budu smetnjom pri razmatranju, pri ispitu savjesti i pri brevijaru« (69).

»**Porodjenje.** (...) Zato se moram truditi da neugodnosti i protivljenja što mi ih donese moj posao i moja zadaća primam na sebe u duhu vjernog nasljedovanja Spasitelja, onako kako su to primili na sebe Marija i Josip. S kolikom li je ljubavi, radosti, brižljivosti Marija nosila

dijete u svom naručju! I ja nosim kod svete Mise Spasitelja u svojim rukama — s vjerom kao što ga je Marija nosila, no također i s ljubavlju kako ga je ona, Majka, ljubila« (103—4).

»Svi ti dani koje mi Gospodin još daje moraju mi biti priprava na smrt: sve više treba da se oslobađam 'svijeta' to jest svega što mi on može dati — časti, priznanja, položaja, i da sve više rastem u ljubavi prema Bogu, koja se pokazuje sve većom vjernošću u vršenju Božje volje. Ni u ovim zadnjim godinama neće to ići bez borbe i bez svladavanja. Ne smijem zaboravljati ni svojih grijeha: ispitivanje savjesti, mjesečna obnova, sveta ispovijed, a kao pokora: velika strpljivost u slabocama i teškoćama što ih starost donosi sa sobom. Od svete Crkve, čije sam dijete, crpst ću snagu: iz svetih sakramenata, napose iz Presvete Euharistije, iz nauke Crkve pak svjetlo. Onda neka samo dođe smrt: ona me neće zastrašiti, nego ću je pozdraviti kao voditeljicu k Spasitelju, kome se Crkva moli (kod preporuke duše): 'Blago i svečano pokazalo ti se lice našega Gospodina Isusa Krista i odlučio on da uvijek pripadaš među one koji borave uz njega'; a Marija u tom času 'obratit će milostivo svoje oči na me'« (42).

Krštenje

»Krštenje i pustinja. Ono što se sa Spasiteljom zbilo pri njegovu krštenju zbiva se pri sv. krštenju i s nama, ali u uzvišenijoj mjeri. On je već bio Sin Božji, dok mi po krštenju postajemo 'posinjena Božja djeca'. On je već posjedovao puninu Duha Svetoga, koju naznačuje simbol goluba; u nama se pri svetom krštenju nastanjuje Duh Sveti (usp. Iv 3, 5 sl.; Tit 3, 5 sl.) i ostaje u nama dokle god ga ne izagnamo grijehom. Stoga moramo osobito visoko cijeniti sv. krštenje, za sebe i pri navještanju Evanđelja. Moram se dati da me vodi i tjera Duh Sveti. 'Svi su koje vodi Duh Sveti sinovi Božji' (Rim 8, 14). Slušati, dakle, glas i nadahnuća Duha Svetoga, pa i kad traži od mene žrtvu i nošenje križa. On je i Spasitelja poveo u pustinju (Mt 4, 1). O njemu je također pisano: 'Krv Krista, koji je u Duhu Svetome samoga sebe prikazao Bogu kao žrtvu' (Heb 9, 14). Tako moram i ja pustiti da me Duh Sveti vodi i goni i vjerno slušati njegov glas. Zato na osobit način gojiti pobožnost prema Duhu Svetome« (182—3).

»Krštenjem se uistinu stvara nova obitelj, koja više nema veze sa zemaljskom obitelji. Marija je bez sumnje osjetila svu oproštajnu bol, ali i tu ona izgovara svoj 'fiat' (neka bude). Za biskupa i svećenika Božje obitelji ta je činjenica veoma značajna.

Pri krštenju se ne radi samo o očišćenju ('krštenju vodom'), nego nadasve o 'ognju', o Duhu Svetomu (usp. Mt 3, 11). Krštenjem on započinje svoje veliko djelo spasenja: 'učlanjenje u Krista' (usp. 1 Kor 12, 12 sl. 27), a time čovjek postaje hram Božji, kao Krist dijete Božje, sa

svim milostima koje nam odatle proistječu. Stoga moram i dalje revno njegovati pobožnost prema Duhu Svetome, osobito pak za opus unionis (djelo jedinstva) koje na osobit način ovisi o njemu» (275—6).

Svećeništvo i svećenici

»**Moje svećeništvo** u svojoj je biti dioničništvo u Kristovu svećeništvu. Krist je po svojoj biti posrednik između Boga i ljudi. Ja imam po njegovoj milosti udio u toj njegovoj posredničkoj službi. Dakle, obavezan sam ljudima. Prema tome, nisam ama baš nikad svećenik samo za sebe. Bitno je da sam to za sve, i to, ako više ne ide drukčije, a ono bar po sv. Misi ili po prikazu svoje bolesti i patnje. To je za mene kao kardinala važno: ne smije se kod mene nikad dobiti utisak da se gubim u protokolu, u vanjskom sjaju itd. Ako su te stvari potrebne, mora iza svega postojati pravi svećenički život.

Kao svećenik i biskup imam na sasvim osobit način udjela u svetosti Crkve. I u svojem životu moram biti što vjernija slika Krista, Velikog Svećenika! Ako to vrijedi za sve, vrijedi napose za biskupa i kardinala« (164).

»**Učenici.** Za njih taj dan znači nešto veliko: on im pokazuje da su oni posrednici Spasiteljevih darova. I ne radi se samo o zemaljskom kruhu, nego, kako će Spasitelj reći sutradan u Kafarnaumu, o 'kruhu života' koji silazi s neba, o kruhu nauke, sakramenata, Presvete Euharištije (usp. Iv 6, 22—60). Oni treba da budu posrednici svega toga. U tome je veličina i dostojanstvo svećeništva, nada sve njegova najvišeg stupnja — biskupa« (186—7).

»Po ustima svojih svećenika Spasitelj poučava svoje vjernike, a zatim im daje da čine veliko čudo Pretvorbe i da dijele Kruh života. Mi nismo više 'kao ovce bez pastira'. Spasitelj je dobar Pastir, a mi svećenici dionici smo njegove pastirske službe« (52).

»**12-godišnji Isus u hramu.** Tihi rad u kući prekida moje djelovanje u javnosti. Međutim, on se mora uvijek odvijati 'u hramu'. To mora biti služenje Bogu i briga za duše: liturgija i pastoral« (134—5).

»**Umnoženje kruha.** (...) Upravo ovdje nastupaju oni (apostoli) kao oruđe Kristove dobrote i snage. Nisu 'vladajući nad dodijeljenima' (usp. 1 Pet 5, 3), nego djelitelji Božjih tajni (usp. 1 Kor 4, 1): nauke božanskog reda, božanskih milosti. Sve ide kroz njihove ruke. Spasitelj blagosliva, ali oni dijele i u njihovim se rukama događa čudo. To vrijedi osobito o euharistijskom Kruhu. Moj moto mora, dakle, glasiti: minister Christi et dispensator mysteriorum eius, ništa drugo, ni kao kardinal ništa drugo!« (138—9).

»Kad obavljam svoju službu, i ja moram govoriti, odlučivati i raditi što objektivnije, mirnije i dobrotivije, i sve to s dostojanstvom, ali ne ostentativno, napose kad se radi o obredima sv. Crkve. Isus je i u tome moj veliki uzor, prema kojemu se moram sve više oblikovati« (163).

»**Skroviti život** govori i meni veoma mnogo. Ponajprije: **svećenička osamljenost**. Ne smijem tražiti 'naknadu' za obiteljski život ni kod kuće ni vani. Sâm **sam s Kristom**: skroviti život s Kristom u Bogu! (usp. Kol 3, 3). Pritom moram ipak biti otvoren za sve što se događa vani te izvana pridolazi k meni, no sve to s religioznog stanovišta. Ne smijem biti 'svuda prisutan' — ne smijem biti 'svjetovni' kardinal« (160—1).

»**Napastovanja**. (...) i na svom visokom položaju moram biti osamljen, ne smijem se okruživati 'svijetom', ne smijem težiti za zemaljskim dobrima, nego moram pružati primjer jednostavnosti i skromnosti. To ujedno znači da moram biti daleko od svakog sjaja: dopuštam da mi se iskazuju liturgijske časti primjerene mojem staležu, u saobraćaju s drugima držim se 'protokola', ali ništa dalje. Nikakva vanjština!« (136).

»**Sol zemlje**: izlagati nauku Crkve nepatvoreno, bez umanjivanja, ali tako da ona bude 'ukusna', da bude rado primljena, da zahvaća dušu i srce. Propovijedam 'Radosnu vijest', a ne Codex iuris (Kodeks prava — Crkveni zakonik)!« (184).

Presveta Euharistija i sv. Misa

»Da je Presveta Euharistija ono najveće što imamo na zemlji, to mi je teoretski veoma dobro poznato, no praktično mi i svagdašnji polazak na sv. Misu i svagdašnje primanje sv. Pričesti postaju običajem, gotovo nešto mehaničko. Stoga se moram prije svega praktički obnoviti i svoje veliko poštovanje iskazivati dobrom, usrdnom pripremom te velikom sabranošću i pažnjom u samoj svetoj Misi, zatim ozbiljnom i živom zahvalom te, napokon, velikom pobožnošću i pomnjom pri svagdašnjim pohodima Presvetome. Samo na taj način postat ću u punoj mjeri dionikom velikih plodova sv. Žrtve i sv. Pričesti, tako da će Presveta Euharistija uistinu hraniti i krijepti moj duhovni život. Ta će mi okrepa biti potrebna osobito sada, nakon duhovnih vježbi, da mogu stvarno i ustrajno provoditi u život program što sam ga stvorio u njima i praktične odluke. Moram se, dakle, truditi da sve dublje shvatim veličinu i značenje Presvete Euharistije za svoj duhovni život, da postanem dionikom čitavog obilja milosti što ih je Spasitelj s time povezao« (53—4).

»Presveta Euharistija treba da uvijek bude središte i žarište moga unutarnjeg života i moga apostolskog rada. Sada služim svetu Misu s većim vanjskim sjajem — odsad treba da to činim također na unutrašnje dostojniji način i s većom pobožnošću. U njoj je sadržan za mene čitav život ljubavi božanskog Spasitelja. Sve što je on na zemlji učinio za siromahe, bolesnike, slijepce, uzete, za djecu i za grješnike, nastavlja neumorno i ovdje, i to po mojim rukama. To je sakrament ponizne, uslužne ljubavi, koju je pranjem nogu pokazao prije nego što ga je ustanovio (Iv 13, 1—11). Sveta Misa je čas kada mogu staviti na oltar sve svoje nakane, brige i potrebe, ali također i sve nakane i brige svete Crkve i svih pojedinih vjernika. Za mene, za Crkvu, za svijet ona je svakog dana veliki čas milosti koji uvijek moram iskoristiti. Koliko nam odije-

ljene braće zavidi zbog te milosti! Moram se, dakle, svakog dana obnoviti u pobožnom, sabranom, dostojnom služenju svete Mise. Ona je svakog dana velik čas za mene i za život svijeta. Sveta Pretvorba najveći je čas u čitavom mom radnom danu» (82).

»Ustanovljenje Presvete Euharistije odvija se u atmosferi žalosti, ali ipak i ljubavi: žalosti što ispunjava Spasiteljevu dušu zbog patnji kojima ide u susret; zbog Judina izdajstva, zbog nesavršenosti učenika i, napokon, zbog toga što predviđa zloupotrebe i obeščaćenja kojima će se u Euharistiji izložiti. No sve to ne priječi njegovu ljubav da nam ostavi taj veliki poklon kao oprostajni dar, kao izvor milosti, kao neprestano obnavljanje svoje smrti na križu i primjenjivanje njezinih plodova. 'Ljubeći svoje iskaza im vrhunac ljubavi' (Iv 13, 1). Te misli moram neprestano osvježavati u sebi da ne polazim na oltar samo iz običaja, hladno, ravnodušno, nego da svakog jutra budem svjestan da kao Spasiteljevo oruđe obnavljam njegovu žrtvu hvale, zahvale, prošnje i zadovoljštine i da ga u Svetoj Pričesti uistinu i stvarno primam u svoje srce. To mora svjedočiti čitavo moje držanje, odmjereno, ozbiljno, dostojno. Sveta Misa je ono najveće što svakog dana mogu učiniti i što činim. Zato je moram služiti s najvećom pobožnošću i brižljivošću» (110—1).

»Pedeseta godišnjica moga svećeničkog ređenja neka mi bude povod da obnovim i probudim svoje štovanje Presvete Euharistije. Dan moga ređenja značio je ispunjenje moje velike želje. No neka on i dalje živi u svakom danu što mi ga Gospodin još daje. Nada sve treba mi sveta Misa biti središte i vrhunac svakog dana: brižno pripravljena, u punoj sabranosti, pobožno i točno proslavljena, te dobrom zahvalom završena, treba da mi svakog dana dade svjetla, savjeta, snage i utjehe za vjerno ispunjavanje mojih dužnosti. Neka mi to dade i po pohodima Presvetome preko dana, ne samo onima 'službenim', nego i po nekoliko dobrovoljnih time da pred Presvetim izmolim jedan ili drugi 'čas'; po velikoj pobožnosti pri dijeljenju euharistijskih blagoslova. — Euharistijski Spasitelj mora mi također biti uzor: žrtve, poniznosti, strpljivosti i ljubavi. Moram, dakle, provoditi euharistijski život usrdnom ljubavlju prema Euharistijskom Spasitelju, pravim štovanjem Presvete Euharistije, pa da se i s obzirom i na mene ispune riječi: 'Kao što ja živim zbog Oca, tako će onaj koji mene jede živjeti zbog mene' (Iv 6, 57)» (140—1).

»Sveta Misa treba da me svakog jutra podsjeti da i ja moram biti 'žrtva čista, sveta, savršena' (1. kanon sv. Mise) i da svaka pretvorba što je izvršim mora značiti također i pretvorbu mene samoga u Kristu, u njegov duh i njegove misli. I zato se nadam i molim da mi ove duhovne vježbe dadu veliko sjedinjenje s Euharistijskim Spasiteljem, iz kojeg će sav moj život crpsti svjetlo i snagu» (144).

»'Spomen svojim čudesima' (usp. Ps 110, 4) dao je on u Presvetoj Euharistiji. Kad pomislim na to da sam oruđe za dijeljenje svih tih čudesa, hvata me strah, a isto tako i zbog vlasti da te punomoći saopćavam drugima. — Pritom ne smijem zaboraviti ni plod za samoga sebe:

'Tko blaguje moje tijelo i pije moju krv, ostaje u meni i ja u njemu' (Iv 6, 56). To je gotovo već predujam vječnoga života, svakako 'zalog buduće slave' (iz liturgije, oslanjajući se na Iv 6, 54). Zato moram u sebi njegovati usrdnu pobožnost prema Presvetoj Euharistiji: sv. Misa s velikom sabranošću, sv. Pričest s dobrom pripravom, svagdašnji pobožni pohodi. Spasitelj mi je tako blizu da se tom milošću moram koristiti« (164—5).

»Sada mi je više od svega potrebna **živa vjera** u Spasitelja u Presvetoj Euharistiji, vjera koja se pokazuje posvuda gdje se susrećem s Euharistijskim Spasiteljem. 'Predao se meni', a ne samo 'za mene' (usp. Gal 2, 20). Nada sve pak moram biti svjestan da je on **za mene** posvuda izvor snage i milosti, a osobito u sv. Misi. Svako jutro moram moliti da mi ta sv. Misa dade snage i milosti da velikodušno nasljedujem Isusa, da ga djelotvorno ljubim i da se vjerno predam njegovoj službi za duše i za sv. Crkvu. Dakle, sveta Misa ne smije biti samo na korist drugima, nego i meni. No moram također biti svjestan da u svako doba mogu pristupiti Spasitelju sa svim svojim nakanama i brigama. Ta on stanuje sa mnom pod istim krovom. Mogu i moram mu predložiti sve što mi je na srcu i što me tišti« (188—9).

»U njoj (Euharistiji) nam Spasitelj daje ono najveće što nam može dati: samoga sebe. U njoj se ispunila sva ona veličina, za kojom teže religije: imamo žrtvu, sjedinjenje Boga-čovjeka s nama, imamo ostvarenje 's nama Bog' (usp. Iz 7, 14 i Mt 1, 22). Nisu to nikakve spekulacije, već riječi samoga Spasitelja. Dovoljno je čitati i razmatrati Iv 6 i riječi ustanovljenja (Mt 26, 26 sl.). Sve to pada na osobit način meni u dio: svakog dana smijem prikazivati sv. Žrtvu, svaki dan smijem primati Gospodina u sv. Pričesti i s njime se sjединiti. Imam ga u svako doba prisutna tek nekoliko koraka daleko od sebe, u svojoj kapelici. Zar to ne bi bila skrajna nezahvalnost kad sve te milosti ne bih dobro upotrijebio? I ne samo 'dobro' nego i najvećom revnošću i pobožnošću. Tom prisutnošću i tim sjedinjenjem moram prožeti sav svoj dnevni rad i u tome nalaziti svoju najveću pobožnost. Dakle, u sebi na osobit način njegovati i promicati ljubav prema Presvetoj Euharistiji! 'Sakrament pobožnosti — znak jedinstva — veza ljubavi — zalog buduće slave' (usp. ant. za Magnifikat Tijelova)« (212).

»Svečane uvodne riječi sv. Ivana odnose se ponajprije na pranje nogu, no još više na ustanovljenje i pravo slavljenje Presvete Euharistije. Ona je ljubav koja ide do skrajnosti, ali ujedno i dokaz moći onoga kome je Otac sve predao u ruke. U vrijeme liturgijske obnove želim se i ja obnoviti tako da što više cijenim taj dar. Osjećaji što ih je pokazao Petar treba da budu i moji osjećaji pred Presvetom Euharistijom (Gospodine, nisam dostojan... Gospodine, zar da ti sebe dadeš meni za hranu?), zatim pak velika ljubav koja želi sve dobiti od Spasitelja: 'ruke i glavu'. Ne smije mi, dakle, slavljenje Presvete Euharistije postati samo običajem, nego me svaka sveta Misa i Pričest mora naći u svečanom

raspoloženju, kakvo je vladalo u dvorani Posljednje večere, kad je Gospodin prvi put izvršio taj sveti čin i učenicima dao udjela u njemu« (234).

»Ono što se zbilo na križu zbiva se na nekrvni način i u euharistijskoj žrtvi. Poput križa i euharistijska je žrtva izvor pomirenja, pomilovanja, predanja nebeskom Ocu i dovršenje Otkupljenja. Stoga ću tu žrtvu svakog dana prikazivati veoma pobožno i sabrano i pri tom ću kao oruđe raspetog Spasitelja ponavljati u sebi osjećaje što ih je Spasitelj imao i izrazio na križu. Tako će svagdašnja sveta Misa biti za mene i za bezbroj drugih trajan izvor milosti i blagoslova. U času kad je na križu izgovorio svoj 'Svršeno je' (Iv 19, 30), Spasitelj nije mogao ostaviti Crkvi ni meni veću milost i dar« (237).

»**Sveta Misa:** pobožnost i sabranost! — Spasiteljevi osjećaji na križu. — Duh Sveti u mojoj duši! Biti otvoren prema Duhu Svetome! Ne tjelesna djela, nego plodovi Duha« (242).

»**Presveta Euharistija.** To je ono najveće što kao svećenik posjedujem. Po njoj Spasitelj postaje prisutan u meni i djeluje po meni kad prikazujem euharistijsku žrtvu, a ujedno postaje prisutan za sve pod euharistijskim prilikama. Stoga mi sveta Misa ne smije nipošto biti tek neka 'funkcija' koja se obavlja kao, na primjer, školski sat. Ona treba da zahvati i obuzme mene čitava. To je čin po kojem se ispunjava proročanstvo da će se Gospodinu od istoka do zapada prinostiti 'čista žrtva' (Mal 1, 10). Svima pak koji je sa mnom prikazuju ona mora biti izvor milosti i blagoslova, a ja, svećenik koji je žrtvujem, treba da ih potaknem na to da iz nje crpu sve milosti što im trebaju. — Moram, dakle, opet na poseban način njegovati pobožnost prema Presvetoj Euharistiji, a napose 'dijalog s euharistijskim Kristom' pri češćim i redovitim pohodima Presvetome« (278—9).

Molitva

»**Moje klanjanje** u bogoštovlju, u liturgiji, a napose kad služim sv. Misu, mora biti usrdnije, kako odgovara mojoj spoznaji Božje veličine, uzvišenosti i svetosti« (37).

»**Strelovite molitve.** Obilno crpsti iz liturgije! 'Svi su sveci postali sveti po molitvi s razmatranjem' (sv. Alfonso)« (45).

»**Spasitelj je neumoran.** Od njegova 'dana odmora' nema ništa. Njegov je počinak molitva (usp. Mk 6, 46). Ona treba da bude i moj počinak, razmatranje, sv. Misa, brevijar, gdje ću se uistinu posve povući od poslova i posve se posvetiti Bogu« (186).

»Hodanju po moru prethodila je Spasiteljeva noćna molitva: molio je sam na brdu, i to do četvrte noćne straže (Mk 6, 46 sl.). Ta je molitva ideal 'dijaloga s Bogom', kakav Sveti Otac želi od svećenika. I doista: koliko molbi, osobnih i apostolskih, moram dan za danom iznositi pred nebeskog Oca, kao što Crkva čini kod svete Mise — ali ne shematski, nego osobno i srdačno (dijalog!)« (277).

»Osobito ću njegovati pobožnosti:

1. prema Duhu Svetome, koji će me kao nasljednika apostola prema Spasiteljevu obećanju nadasve prosvjetljivati i voditi,
2. prema euharistijskom Spasitelju: sveta Misa s najvećom sabranošću (ne 'funkcija', nego središnja točka dana); vjernost u pohodima,
3. prema Majci Božjoj. Po njoj predajem ovaj 'izbor' svome Spasitelju« (283).

»Čovjek molitve: red u pobožnim vježbama (brevijar!); velika pobožnost, pomnija i dostojanstveno držanje kod sv. Mise; pohodi prije i poslije podne; razmatranja dobro (pismeno) pripremiti; ispitivanje savjesti u pravo vrijeme. Ukratko, pravilan red u duhovnom životu« (71).

Grijev i ispovijed

»**Grijev** je prava sila u životu čovječanstva, Crkve, pojedinaca. Grijev praroditelja svalio je na ljude neizmjereno mnogo boli i bijede, ali i neizmjereno mnogo zloće i opačine. To pokazuje pogled u povijest. — Tada je Božje milosrđe stvorilo instituciju spasa, najprije u Starom Zavjetu, a onda u Crkvi s njezinim mnogobrojnim sredstvima spasa i milosti pa je Sin Božji umro za grijeh čovječanstva. Ali ni to nije moglo posve ukloniti grijeh: štoviše, i među apostolima našao se Juda, a koliko ih je bilo u samoj Crkvi — svećenika, redovnika, biskupa, kardinala, pa dapače i Papa! Tako je još i danas velika moć grijeha pa je stoga nužna borba protiv njega. On je velika moć i u mojem srcu. Pogledam li na svoju prošlost, vidim kako je i u meni bio živ nagon na zlo i kako sam se često nalazio u opasnosti da podlegnem. 'Moram zahvaliti Božjem milosrđu da nisam bio uništen' (usp. Tuž 3, 22). Taj pogled na samoga sebe uči me poniznosti, ali i zahvalnosti prema Bogu. Najbolje ću tu zahvalnost pokazati ako se sada borim protiv grijeha u svijetu i ako nastojim da milosna sredstva Crkve učinim pristupačnima što većem broju ljudi. Bog me je pozvao na tu dužnost. Po njoj mogu učiniti mnogo dobra i uz to pružiti zadovoljštinu za vlastite grijeh« (178—9).

»Veoma je važno da budem svjestan i **socijalnih** posljedica grijeha. Kod onih koji su na višim položajima grijeh nije nikad bio samo osobna stvar. Crkvena povijest pokazuje koliko su nesreća strovalili na Crkvu, na ljude i na narode grijesi prelata i profesora. Bez tih grijeha ne bi valjda nikad došlo ni do rascjepa u Crkvi. Na svom položaju izložen sam svim pogledima. Svojim djelovanjem mogu učiniti mnogo dobra, ali i mnogo štete. Pazi se i na male, pa i na najmanje stvari. 'Pazili su na njega' — a osobito ako se radi o inovjercima« (70).

»**Vlastiti grijesi.** Svoje prijašnje grijeh prepuštam sada milosrđu Božjem. Ovo milosrđe moram to više cijeniti i to usrdnije hvaliti što me je ono unatoč mojim grijesima vodilo putevima koji su dali smjer mojem životu. Sada pak moram nada sve gledati na svoje sadašnje sta-

nje. Svaka mi tjedna ispovijed pokazuje da sam još daleko od onoga što bih po Božjoj milosti mogao biti i što, s obzirom na moj stalež i na moje zadaće, ljudi moraju od mene očekivati, i to uza sve odluke koje sam neprestano donosio. To mi pokazuje kako odsada, za vrijeme koje mi Bog još daje, moram ozbiljnije i konsekvantnije nastojati oko svoga usavršavanja da bi postigao ono što odgovara Božjoj milosti i što traži moj položaj. Još ima vremena za to, a milosti Božje neće mi uzmanjkati. U pobožnim vježbama, osobito pri ispitu savjesti, moram stalno obnavljati tu odluku te moliti za snagu i milost« (225).

»**Sakrament pokore.** Oproštenje grijeha Spasitelj je stavio u ruke Crkve, a to je on sam, njegovo mistično tijelo. Protiv njega smo, naime, sagriješili, po njemu moramo — prema tome — primiti i oproštenje. Sami čini pokajanja, odluke, samo priznavanje da smo pogriješili: sve je to priprava, dispozicija, dok oproštenje dolazi od Spasitelja i njegove Crkve. Vidim to, ako usporedim Judu i Petra. I Juda je spoznao svoj prestupak, požalio ga i činio za nj pokoru, ali se nije vratio k Spasitelju. Zato je očajavao i u očaju završio svoj život (Mt 27, 3 sl.). Petar, naprotiv, čim je opazio Gospodinov pogled, izađe plačući (Mt 26, 75). Čitavo je njegovo pokajanje upravljeno k Spasitelju. On polazi k njemu, u apostolski zbor. Od njega prima također oproštenje, koje, štoviše, nadmašuje veličinu njegove krivice« (227—8).

»**Borba protiv grijeha.** (...) Utjelovljenje pokazuje već samo po sebi da Spasitelj želi pomoći svijetu (usp. Iv 3, 1; 12, 47) ne samo ispaštanjem i zadovoljstvom, nego nada sve svojim primjerom i svojom snagom — primjerom svoga života, snagom milosti, a osobito krštenjem, Euharistijom i sakramentom pokore. U tu svrhu ustanovio je Crkvu, pa je čak i mene postavio za posrednika. Time sam poslan u borbu protiv grijeha, pa ga se zato moram najprije (sam) kloniti i u sebi samome boriti se protiv njega. Suradnja sa Spasiteljem promiče kao svoju daljnju posljedicu i u svijetu pravi i istinit 'humanizam', sličnost s Kristom, **Bogčovjekom**« (271).

Križ i Uskrsnuće

»**Križ.** (...) No križ daje i snagu. Ta Raspeti ju je zaslužio svojim križem. Svaka je njegova bol naime od neizmjerne vrijednosti. Ta nam se snaga primjenjuje svakim danom po obnavljanju žrtve križa, po svetoj Misi. I iz toga ću razloga opet na osobit način cijeniti sv. Misu i prikazivati je što pobožnije, i za sebe i za sve one koji mi se preporuča ili kojima treba da pomognem. Zdravo križu, jedina nado!« (280—1).

»**Uskrsnuće.** (...) Uskrs je središnji blagdan Crkve, a potom onda također i središte naše liturgije i našeg duhovnog života« (280—1).

Sabrao: Martin Kirigin